

LEFF Ü NEŞRİN TANIMI VE TASNİFİNE DAİR BİRKAÇ NOT*

A Few Notes On The Definition And Classification of Laff u Neshr

İsmail GÜLEÇ*

ÖZ

Prof. Dr. M. Fatih Köksal, gördüğümüz ve bildiğimiz kadarı ile leff ü neşr hakkında şu ana kadar yazılmış en kapsamlı çalışmayı yapmıştır. Leff ü neşre dair bilgilerin yer aldığı kaynakların neredeyse tamamını tarayarak elde ettiği bilgileri değerlendirmiş, özellikle tanım ve tasnife dair birtakım düzeltme ve önerilerde bulunmuştur.

Bu çalışmada Prof. Köksal'dan farklı düşündüğümüz konular gerekçeleriyle açıklanmaya çalışılmıştır. Sayın Köksal'ın teklif ettiği tanım değerlendirilmiş ve tanıma dair birtakım önerilerde bulunulmuştur.

Çalışmada öneride bulunulan ikinci husus leff ü neşrin tasnifine dairdir. Özellikle icmâli leff ü neşre dair verilen örnekler üzerinden hareketle yeni bir tasnif önerisinde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Belagat, söz sanatları, icmâli leff ü neşr

ABSTRACT

As far as we have seen and known, Prof. Dr. M. Fatih Köksal has made the most comprehensive study ever written on laff ü neshr. In his study, he evaluated the information he obtained by scanning almost all sources containing information on laff ü neshr. He also made some corrections and

---

* Bu makale 02.12.2020 tarihinde dergimize gönderilmiş; 02.12.2020 tarihinde hakemlere gönderilme işlemi gerçekleştirilmiş; 20.12.2020 tarihinde hakem raporlarının değerlendirilmesi sonucu yayın listesine dâhil edilmiştir.

Makaleye atıf şekli; İsmail Güleç, Leff ü Neşrin Tanımı ve Tasnifine Dair Birkaç Not, *Karabük Türkoloji Dergisi*, Cilt/Sayı: II (2020), Karabük 2020, s. 11-19

ISSN 2667-7253/e-ISSN 2687-3885

* Prof. Dr., İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, ismail.gulec@medeniyet.edu.tr Orcid ID: 0000-0002-0174-148X

suggestions regarding the definition and classification. Although we agree with most of his views, we think differently from Mr. Köksal on two points.

In this study, we tried to explain the issues that we think different from Mr. Köksal with their justifications. The definition proposed by Mr. Köksal was evaluated and some suggestions regarding the definition were made.

The second point suggested in the study is about the classification of laff ü neshr. A new classification proposal was made based on the examples given especially regarding the icmali laff ü neshr.

Key Words: rhetoric, figure of speech, leff u neshr

Giriş

Prof. Dr. Fatih Köksal, *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*'nin (DEV) 24. sayısında “Yaygın Bir Yanlışın Hareketle: Leff ü Neşr Sanatı ve Problemler” başlıklı bir makale neşretti. Leff ü neşr konusunda şu ana kadar gördüğüm en kapsamlı çalışma olan bu makalede yazar, leff ü neşr ile ilgili gördüğü sorunlar üzerinde durur. Prof. Köksal, en eski tarihli belagat kitaplarından günümüzde öğrenciler için hazırlanan yardımcı ders kitaplarına kadar, konu ile ilgili yayınlanmış tüm kitapları tetkik ederek kimi değerlendirmelerde bulunur. Kaynaklarda leff ü neşr konusunda verilen bilgilerdeki tutarsızlık, tanımlardaki muğlaklık, tasniflerdeki farklılık ve örneklerdeki uygunsuzluk Prof. Köksal’ın bu makaleyi yazma nedenleridir. Makalede, görülen eksiklerden yola çıkılarak leffüneşrin tanımı yapılır, tasnif güncellenir ve doğru olduğunu düşünülen örnekler verilir. Sayın Köksal bu makalesiyle, adeta bir konu nasıl araştırılır, sorusuna somut örnek vermektedir.

Leff ü Neşrin Tanımı

Sayın Köksal’ın eleştirdiği ilk husus leff ü neşr tanımları hakkındadır. Mevcut kitaplardaki tanımları sıraladıktan sonra, bu tür çalışmalarda olması gerektiği gibi, bölüm, yapılan tanım ile sonlandırılır. Sayın Köksal’ın önerdiği leff ü neşr tanımı şu şekildedir:

Sözlük anlamı ‘toplama ve yayma’ olan leff ü neşir, bir ibare (beyit, bent, cümle vb.) içinde birden fazla söz söyledikten sonra onlarla aralarında benzerlik, çağrışım veya aitlik ilgisi bulunan aynı sayıda sözü, aradaki ilgiyi açıkça belirtmeden söyleme sanatıdır.” (2020: 368)

Sayın Köksal’dan farklı düşündüğümüz ve bu makalede değinmeye çalıştığımız ilk husus yukarıdaki tanımla ilgilidir. Bu tanımla ilgili iki küçük öneride bulunmak isteriz. İlki, tanımın başında kelimenin sözlük anlamının verilmemesi gerektiğidir. Sayın Köksal’ın sıkça göndermede bulunduğu klasik kitaplarda, mantık kitaplarında ve sözlüklerdeki tanımlarda, kelimenin sözlük anlamı yer almaz. Mantık ilminin temel konusu olan tanım kitaplarda

anlatılırken hiçbir şekilde nesne veya kavram adı olan kelimenin sözlük anlamına yer verilmez, verilmesi gerektiğinden bahsedilmez. Bir şeyi tanımlarken onu en açık, anlaşılır ve kısa şekilde tarif etmek birinci şart olarak ifade edilir.

Tanım, *bir şeyin ne olduğunun (mahiyet gösteren söz olup insana nisbetle “düşünen canlı” örneğinde olduğu gibi, bir şeyin yakın cinsi ile yakın faslından oluşur.* (Ebheri 1998: 65) Dolayısıyla mantıkta tanım, bir kavramın, bir fikrin ne olduğunun araştırılması ve temel niteliklerinin açığa çıkartılmasıdır. Tanım, *bir şeyin ne olduğunu açıklayan sözdür.* (Emiroğlu 1999: 81) Bu da tanımlanan şeyin yakın cins ve yakın ayırımının tanımlanması ile yapılır. Böylece nesneyi aynı cins olan şeylerle buluşturan ve farklı olduğu şeylerden ayıran şey ifade edilir. (Ahmet Cevdet Paşa 1988: 55) Ayrıca bir tanım ancak önerme ile yapılır ve her tanımda tanımlayan ve tanımlanan olmak üzere iki unsur bulunur. Bu iki unsur dışında kalan söz veya söz öbekleri gereksiz görülür. Dolayısıyla Sayın Köksal’ın tanımının başında yer alan “*Sözlük anlamı ‘toplama ve yayma’ olan*” söz öbeği kanaatimizce tanımda yer almamalıdır.

Tanımın iki şartı vardır. İlki tanımın tam olmasıdır. Yani tanımlanan şeyin tüm unsurları tanımın içine girmeli (efrâdını câmi) ona ait olmayanlar dışarıda tutulmalıdır (ağyârını mani). İkinci şart ise tanımlı yapılan kavramın kendisinden daha müphem bir şeyle tanımlanmamasıdır. Üçüncüsü kısır döngü olmamasıdır. Dördüncüsü ne uzun ne de çok kısa olmalıdır. Uzun olursa tanım olmaktan çıkıp tasvir ve açıklama olur. Beşinci şart da döndürme yolu ile döndürülebilmeldir. (Emiroğlu 2013: 87-88)

Prof. Köksal’ın en eski tarihli kitaplardan en yeni tarihli olanına göre sıraladığı tanımlara, tanım ve şartları göz önünde bulundurarak baktığımızda leff ü neşrin dört önemli özelliği olduğunu görürüz.

1. En az iki şeyin birlikte zikredilmesi.
2. Daha sonra zikredilen iki veya daha fazla şeyle aralarında ilgi olan iki veya kaç tane ise o kadar şeyin zikredilmesi.
3. Önce ve sonra zikredilen bu şeyler arasında bir ilgi olması.
4. Beyitte bu ilgiyi gösteren bir işaret olmaması, ilgiyi okurun zihninde kurmasının beklenmesi.

Bu özellikler, klasik belagat kitaplarında örnek olarak verilen şu âyet-i kerîme üzerinde gösterilir:

Rahmetinden o sizin için hem geceyi hem gündüzü yaptı ki hem içinde dinlenesiniz ve hem çalışıp fazlından isteyesiniz de şükredesiniz.” (Kasas 73)

Yukarıdaki dört maddede sıralanan özellikleri, verilen örnekte göstermeye çalışalım:

1. İlk zikredilen iki şey: Gece ve gündüz.
2. Daha sonra zikredilen iki şey: Dinlenmek ve çalışmak.
3. Aralarındaki ilgi: Gece-dinlenmek, gündüz-çalışmak.
4. Bu ilişkiye dair metinde en ufak bir işaret yoktur ve bunu okur zihninde belirler.

Mantıkta tanım tarif edilirken dile getirilen efrâdını câmi olması gereğince, leff ü neşr tanımında bu dört özellik mutlaka yer almalıdır. Sayın Köksal'ın tanımında da bu dört özellik bulunmaktadır. Ancak bu dört özelliğin yanında ilave olarak verilen bilgiler göze çarpmaktadır. İlki, parantez içinde verilen ek bilgi ve açıklamalardır. Tanımda “bir ibare” lafzından sonra parantez içinde “*beyit, bent, cümle vb*” açıklaması yapılmaktadır. Kanaatimizce bu açıklamanın tanımda olmaması gerekir. Hatta “*ibare içinde*” ibaresi bile zikredilmeyebilir.

Gözümüze çarpan diğer husus, zikredilen şeyler arasındaki ilginin açıklandığı bölümdedir. *Mukabele* adıyla bildiğimiz, leff ü neşre benzeyen söz sanatını düşündüğümüzde tanımın eksik olduğu düşünülebilir.

Mukabele, bir ibarede iki veya daha fazla kelimeyi zikrettikten sonra bunların anlam bakımından karşıtı olan kelimeleri aynı sırayı koruyarak zikretmektir.

Az gülsünler, çok ağlasınlar. (Tevbe 82) (Saraç 2006: 164)

Şiirde ise örnek olarak şu beyit verilir:

*Ârif kim ola müdbir ü nâdân ola mukbil
İkbâline yuf âlemin idbârına hem yuf* (Bağdâdlı Rûhî)

Dolayısıyla sıralanan kelimeler arasındaki ilgi zıtlık üzerinden de kurulabilir ve bu durumda bir başka söz sanatı ortaya çıkar. Mukabelenin leff ü neşrden farkı sıralanan kelimelerin arasında zıtlık ilgisinin bulunmasıdır. Ağyârını mâni kuralına uyarak bu ayrımı belirtmek için tanıma “zıt anlamlı olmayan” ibaresi konulabilir.

Tanımda farklı düşündüğüm bir diğer kısım lef ile neşri oluşturan sözler arasındaki ilginin benzerlik, aitlik ve çağrışım olarak sınırlandırılmasıdır. Bunun yerine “benzerlik veya bir başka ilgi” denilmesi, dördüncü bir ilgi türü ortaya çıktığında tanımı değiştirme ihtiyacını ortadan kaldıracaktır. Ayrıca tanımda anlamı zayıflatmayacak kadar az kelime kullanma kuralını da düşündüğümüzde *benzerlik veya bir başka ilgi* gibi daha az kelime ve genel bir ifadenin kullanılmasının daha doğru olacağı düşünülebilir. Bu da efrâdının câmi olmasını sağlayacaktır.

Şu hâlde yukarıda dile getirmeye çalıştığımız düşüncelerimiz doğrultusunda tanımı yeniden yapabiliriz:

Leff ü neşir, birden fazla söz söyledikten sonra, bunlarla aralarında, zıtlık dışında bir ilgi bulunan aynı sayıda sözü, aradaki ilgiyi açıkça belirtmeksizin söyleme sanatıdır.

İcmâlî Leff ü Neşir

Üzerinde durmak istediğimiz ikinci husus, Sayın Köksal'ın "*İcmâlî leff ü neşir meselesi leff ü neşre dair mühim problemlerden biridir ve bu sanat hakkında bir şeyler yazıp çizerken mutlaka bahsedilmesi gereken bir mevzudur.*" cümlesiyle değindiği mücmel yahut icmâlî leff ü neşir konusudur.

Sayın Köksal, bu bölümde de Sekkâkî'den itibaren konu ile ilgili görüşleri sıralar. Sekkâkî'nin leff ü neşri türlere ayırmadığını belirttikten sonra Kazvî'nin leff ü neşri, tafsîlî ve mücmel olarak ikiye ayıran ilk kişi olduğunu söyler. Taftazânî tasnifi biraz da detaylandırır. Suyutî ile birlikte neredeyse tasnif son hâlini alır. Suyutî, leff ü neşri önce icmâlî ve tafsîlî olarak ikiye ayırır. Daha sonra tafsîlîyi de ilk geçtiği yerdeki sıralamaya uyup uymamasına göre mürettep ve müşevveş olarak ikiye ayırır. En sonra müşevveş de kendi içinde ikiye ayrılacaktır.

Türkçe yazılmış kitaplarda, yazılış amacına göre değişmekle birlikte, tasnif aynı minval üzere devam eder. Ancak icmâlî leff ü neşir iki kitap dışında hiçbirinde yer almaz. Köksal, bu durumu "*Gerek Osmanlı gerekse Cumhuriyet döneminde yazılan eserlerde çoğunlukla azaltılmış yahut göz ardı edilmiştir.*" sözleriyle izah eder.

Sayın Köksal, icmâlî leff ü neşre ait tanımlar içinde Saraç ve Durmuş'un (2003) tanımının en kapsamlı olduğunu söyler:

"Leff bölümündeki unsurlar ayrı ayrı zikredilmişse buna 'tafsilli leff ü neşir', birden çok (müteaddit) cüz veya unsuru kapsayan bir tek lafız halinde gelmişse 'icmâlî (mücmel) leff ü neşir' adı verilir." (Saraç, Durmuş 2003: 122)

Ve Saraç'ın, müstakil çalışmasında icmâlî, Suyutî'nin eserinde de belirttiği gibi, lefde değil neşrede olması gerektiğini ilave eder:

"İcmâlî (kısaltılmış) leff ü neşir: Leff ü neşrin ilk sırasındaki unsurların karşılıklarının ikinci defa teker teker zikredilmeyip bunları kapsayan bir lafzın zikredilmesidir." (2006: 179)

Saraç, tanımı yaptıktan sonra leff ü neşrin bu çeşidine Türkçe kitaplarda değinilmediğini ekler ve kendisi de örnek vermez. (2006: 179-183)

İcmâlî leff ü neşre dair örnek olmaması dışında tartışılan bir diğer konu icmâlînin nerede olduğudur. İcmâl, nerdeyse tüm kitaplarda verilen tek örnek olan şu âyet-i kerîmede, Saraç'ın verdiği tanımda da olduğu gibi neşirdedir.

"Yahudi ve Hristiyanlardan başkası cennete girmeyecek" dediler. (Bakara 111)

“Yahudiler, Yahudilerden başka kimsenin cennete giremeyeceğini söylediler.” sözü ile “Hristiyanlar, Hristiyanlardan başka kimsenin cennete giremeyeceğini söylediler.” sözleri kendilerinden başkasının cennete giremeyeceği hükmünde toplanarak ifade edilmesi leffi, bunu söylemeleri de neşri oluşturmaktadır. İcmal ise “dediler” sözünde olmaktadır. Sözü kimin söylediği belirlenmemiş ve hangi grubun hangisine eşleştiği okuyucuya bırakılmıştır (Doğan 2007: 335) Dolayısıyla bu örnekte icmâl neşrde gerçekleşmiştir.

İcmâlî Leff ü Neşr İçin Verilen Örnekler

Sayın Köksal;

Şu hâlde, ikinci beyti için Köprülüzâde ve kalem arkadaşının “Leff ü neşr-i müretteblerin en bedî’lerinden en nefislerinden biridir.” dedikleri bu kıt’anın ilk beyti için bizim de “Güzel bir icmâlî leff ü neşir örneğidir.” dememizde bir beis olmasa gerekir. (2020: 375)

Diyerek edebi sanatlardan bahseden kitaplarda örnek verilmeyen icmâlî leff ü neşre birçok örnek verir. Verilen ilk örnek Kazım Paşa’nın şu beytidir.*

*Öğrendi gazâlân-ı cihân ey gözi âhû
Kaçmağı atlamağı dönüp bakmağı senden (Kazım Paşa)*

Her şeyden önce bu örnekte icmal, yukarıdaki tanımın ve verilen örneğin hilafına leff kısmındadır. Cihanın ceylanları (leff) bir sonraki mısradaki tafsil edilen koşmayı, atlamayı ve dönüp bakmayı ahu gözlüden öğrenmişlerdir (neşr). Bu örnek tanıma ve verilen örneğe mutabık düşmemektedir. Ayrıca hem klasik kaynaklarda verilen tanımlarda hem de Sayın Köksal’ın verdiği leff ü neşr tanımında da zikredildiği gibi, burada birden fazla söz söylenmemiştir, yani leff ü neşrin ilk özelliği bulunmamaktadır.

Köksal,

* Verilen diğer örnekler şu beyitlerdir:

Zil (1), şal (2) ve gül (3).

Bu bahçede raksın bütün hızı...

Şevk akşamında Endülüis (1,2,3) üç defa kırmızı..

Bezm-i şarâbdan (1, 2) geçemem doğrusu Nedim

İşret (1) tabi’atunca tarab (2) meşrebimcedir

Ruh u zülfüünde berâber görünür çün şeb (1) ü rüz (2)

Vechi var hüsn-i dil-efrûzına nevrüz (1, 2) disem (İbni Kemal)

Olur şâ’ir ögüp göge çıkarsa kâmetün amma

Dehâmuñla (1) miyânuñ (2) vaşfına geldükçe kâşırdu (1, 2) (Nev’î)

“Şairlere (1), yazarlara (2) ve ressamlara (3) gereken değeri vermeden sanatın (1,2, 3) gelişmesini nasıl bekleyebiliriz?”

Bize göre icmâl ne yalnız lef ne de yalnız neşir öbeğinde olur. Burada gösterdiğimiz altı örneğin üçünde lef, üçünde de neşir öbeğinde icmâl söz konusu olduğuna göre uygun düştükten sonra her iki öbekte de icmâlinin mümkün olduğunu söyleyebiliriz. (2020: 376)

Görüşünü ileri sürer. Ancak klasik kaynaklardaki tarif ve verilen örneğe baktığımızda icmâlin neşirde olduğunu görürüz.

Sayın Köksal'ın icmâli leff ü neşir örneği olarak verdiği bu beyitte icmalin bulunması gerektiği yer dışındaki ikinci itiraz noktamız bu beytin farklı bir söz sanatı örneği olduğudur.

Bu beyit cem sanatının güzel bir örneğidir. Cem, “iki veya ikiden fazla manayı bir hükümde toplamak, diğer bir ifade ile birden fazla şeyin bir hükümde buluşmasıdır” (Saraç 2006: 173) şeklinde tarif edilir. Kur'an-ı Kerim'den “mal ve çocuklar dünya hayatının süsüdür.” (Kehf 46) âyet-i kerîmesi örnek olarak verilir.

Cem için verilen en yaygın örnek Nefi'nin meşhur beytidir.

*Hem kadeh hem bâde, hem bir şûh sâkîdir gönül
Ehl-i aşkın hâsılı sâhib-mezâkîdır gönül (Nefi)*

Burada kadeh, bâde ve sâkînin gönülde toplanması gibi Kazım Paşa'nın ilk beytinde de kaçmak, atlamak ve dönüp bakmak da ahu gözlüde toplanmıştır. Dolayısıyla burada icmâli leff ü neşir değil, cem sanatı vardır. Hatta bu beyit, tanım ve örnekte görüldüğü gibi icmâlin neşirde olması bakımından Kazım Paşa'nın beytinden daha uygundur.

Türkçe Kaynaklarda İcmâlî Leff ü Neşir Bulunmamasının Nedenleri

Sayın Köksal, icmâlî leff ü neşirden Arap harfli Türkçe kitaplardan sadece ikisinin bahsettiğini ve hiç örnek verilmediğini söyler. Aynı durumun Latin harfli basılan kitaplar için de geçerli olduğunu da ilave eder. Sayın Köksal, her iki kitapta da yukarıdaki ayet dışında örnek bulunmadığını söyledikten sonra muhtemel sebeplerini şöyle sıralar;

- a) Bu leff ü neşir türünün anlaşılabilmesi,
- b) Bu türün anlatılmasında güçlük çekileceğinin düşünülmesi,
- c) Bu tür leff ü neşre uygun, yeterli örnek bulunamaması,
- d) Bu tür leff ü neşirde belîğâne bir tarafın bulunmadığının düşünülmesi,
- e) Eski belâgat kitaplarına hiç bakılmaması ve böyle bir leff ü neşir türünün varlığından habersiz olmalarıdır.

Kaynaklarda, istihdâm, müşâkele, terdîd, cem maa't-tefrîk ve taksîm, irsâd gibi anlaşılması diğerlerine nispeten güç olan söz sanatları hakkında bilgi verilirken bu icmâlî leff ü neşirde örnek olmamasının ve anlatırken güçlük

çekilmesinin nedeni kanaatimizce anlaşılmamış olması değildir. Yeterli örnek bulunmamasından ziyade burada hiç örnek bulunmaması söz konusudur. Belîğâne bir tarafının olmaması ve eski belagat kitaplarından haberdar olunmaması ise ispat edilmesi ve kabul edilmesi güç bir iddia gibi durmaktadır. Ayrıca konu ile ilgili olarak Sayın Köksal, çok önemli tespitlerde bulunur:

İcmâlî leff ü neşrin Türk edebiyatında hiç örneği yok mudur? Elbette bulunabilir ama burada önce şu sorunun cevabını vermek lazım: Bizim şairlerimiz leff ü neşrin bu türünden haberdar mıydılar? Galiba haberdardılar. (2020: 372-3)

Kitaplarda neden örnek olmamasının nedenini Sayın Köksal makalesinde söylemektedir:

Oldukça karmaşık bir bahis olan icmâlî leff ü neşir, anlaşılması gibi uygulaması da güç bir tür gibi görünmektedir ve edebiyatta, hususiyyle bizim edebiyatımızda pek örneği yoktur; (2020: 372)

Bu soruya “vardır” denilmeyip “elbette bulunabilir” şeklinde cevap verilmesini, Sayın Köksal’ın verdiği örnekleri “olabilir” gibi kesin olmayan ifadelerle belirtmesini, bu konuda kendisinin düşüncelerinin de kesin olmamasını dikkate aldığımızda Sayın Köksal’ın ileri sürdüğü gerekçelere katılmamız mümkün görünmemektedir.

Kitaplarda icmâlî leff ü neşre dair hiç örnek olmaması ve Sayın Köksal’ın icmâlî leff ü neşre örnek olarak verdiği beyitlerin cem sanatı örneği olmasından dolayı bir adım daha ileri gidip Türk edebiyatında kanaatimizce icmâlî leff ü neşir olmadığını söylemek de mümkündür. Öğretilmesindeki güçlük ve şairlerin kasıtlarının bilinmemesi gibi gerekçelerle de müşevveşi karışık ve tersine şeklinde ikiye ayırmamıza da gerek olmadığını söyleyebiliriz.

Müşevveş Türleri

Türkçe kitaplarda üzerinde durulmadığı söylenen müşevveşin, karışıklığının karışık veya tersten olmasına göre ikiye tasnif edilmesi konusu üzerinde de durmamız gerekiyor. Eğer müşevveş leff ü neşrede sıralan sözler, aksi istikamette tertip edilmişse *ma’kûsü’-t-tertîb*, herhangi bir sıralama gözetilmemişse *muhtelîtu’-t-tertîb* olarak adlandırılır. (Saraç 2006: 179) Ancak Türkçe kitaplara bakıldığında bu iki çeşidin çok azında bilgi olarak yer aldığını ve müşevveş leff ü neşir olarak yaygınlık kazandığı görülür. Taftazânî’de görülen bu tasnifin Türk edebiyatında üzerinde çok durulmadığı, sıralı olmaması ile yetinildiği görülmektedir. Sayın Köksal’ın eksiklik olarak gördüğü bu tasnif kanaatimizce eksik olmaktan daha çok kitapları hazırlayanların, konunun edebiyatımız için çok önemli olduğunu düşünmemelerinden kaynaklanmaktadır. Konu ile ilgili kitaplarda, bu tasnif üzerinde durulmaması, hatta birkaçı dışında hiç zikredilmemesi ile edebi sanatların öğretiminde

öğrencilerin detayda boğulmaması gibi nedenlerle leff ü neşrin tasnifinde böyle bir ayırım yapılmayabilir.

Sonuç

1. Leff ü neşrin tanımı bize göre şöyle olmalıdır:

Leff ü neşr, birden fazla söz söyledikten sonra, aralarında, zıtlık dışında benzerlik veya bir başka ilgi bulunan aynı sayıda sözü, aradaki ilgiyi açıkça belirtmeksizin söyleme sanatıdır.

2. Türk edebiyatında icmâlî leff ü neşr üzerinde pek durulmamıştır.

3. Aynı şekilde ma’kûsu’t-tertib ve muhtelitü’t-tertib ayırımı gereksiz bulunup zikredilmemiştir.

Tüm bu açıklamalardan sonra leff ü neşr, Türkçe yazılmış söz sanatlarından bahsedilen kitaplarda geçtiği şekliyle, yani mürettep ve gayr-ı mürettep veya müşevveş olarak tasnif edilmesi gerektiğini ifade edebiliriz.

Kaynakça

Akün, Ö. F. (1994). “Divan Edebiyatı”. *İslam Ansiklopedisi*. C. 9. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yay. 389-427.

AHMET CEVDET PAŞA, *Miyar-ı Sedat: Klasik Mantık (Tasavvurat-ı Tasdikat)*. sdl. Hasan Tahsin Feyizli, Fecr Yayınları. Ankara 1998.

BULUT, Ali *Belagât Meâni-Beyân-Bedî*, İFAV, İstanbul 2017.

EBHERÎ, *İsâgüci Mantığa Giriş*. Haz. ve çev. Hüseyin Sarioğlu, İz Yayıncılık, İstanbul 1998.

DOĞAN, Y., Arap Belagatında El-Leff Ve’n-Neşr Sanatı Ve Kur’an’daki Bazı Ayetler Üzerine Bir İnceleme . *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 7 (1), 2007, s. 313-340

KÖKSAL, M. Fatih (2020). “Yaygın bir yanıltan hareketle: Leff ü Neşr sanatı ve problemleri” *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi* 24 (2020), s. 351-406.

SARAÇ, M. A. Yekta (2006), *Klasik Edebiyat Bilgisi: Belâgat*, 4. Bs. İstanbul: Gökkuşbu.

SARAÇ, M. A. Yekta, İsmail Durmuş, “Leff ü Neşr”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* 27, TDV, İstanbul, 2003, s. 122-124.

EMİROĞLU, İbrahim, *Ana Hatlarıyla Klasik Mantık*, Asa Kitabevi, Bursa, 1999.